

**Αξιοποίηση της αρχαίας κυπριακής πεζογραφίας
στα πλαίσια του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών
στο Γυμνάσιο**

~~~~~

**Το μοτίβο της μεταβολής/ μεταμόρφωσης
από τους αρχαίους μύθους στα παραμύθια
και το δημοτικό τραγούδι**

~~~~~

Ειρήνη Ροδοσθένους
Φιλολόγος, Σύμβουλος Αρχαίων Ελληνικών

Στην προσπάθειά μας να οδηγήσουμε τους μαθητές μας σε δημιουργική εργασία, δίνοντάς τους την ευκαιρία να ανακαλύψουν τη γνώση, να χαρούν κατά τη μαθησιακή διαδικασία, αποτολμήσαμε να αξιοποιήσουμε τον πλούτο που προσφέρει η αρχαία κυπριακή πεζογραφία και αναζητήσαμε τρόπους αξιοποίησής της στη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών στο Γυμνάσιο. Η διερεύνηση που έγινε στο Αναλυτικό Πρόγραμμα του Μαθήματος έδειξε πως η μελέτη των αποσπασμάτων από την Αρχαία Κυπριακή Γραμματεία θα μπορούσε να αξιοποιηθεί σε αρκετές ενότητες των σχολικών εγχειριδίων. Λόγω του περιορισμένου χρόνου θα παρουσιάσουμε μια μόνο διδακτική πρόταση που αφορά στη διδασκαλία της 15^{ης} Ενότητας του σχολικού εγχειριδίου για την Αρχαία Ελληνική Γλώσσα στη Β΄ Γυμνασίου.

Η όλη προσπάθεια στοχεύει:

Οι μαθητές/τριες:

- Να γνωρίσουν την Αρχαία Κυπριακή Πεζογραφία.
- Να ασκηθούν στη συγκριτική ανάγνωση κειμένων της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας, της Αρχαίας Κυπριακής Γραμματείας και της νεότερης λογοτεχνικής παραγωγής, ώστε να διαπιστώσουν τον ενιαίο χαρακτήρα της ελληνικής γλώσσας.
- Να εξοικειωθούν με το θεματικό μοτίβο της μεταβολής/ μεταμόρφωσης, όπως αυτό απαντά σε μύθους μέσα από αρχαία κείμενα, σε λαϊκά και σύγχρονα παραμύθια και στη δημοτική ποίηση.
- Να επιτύχουν τη συνολική, «ολιστική ανάγνωση», των κειμένων από την οπτική γωνία και άλλων μαθημάτων, φιλολογικών και μη, από την οποία θα καταδειχθεί η ομοιότητα ή

η σημασιολογική πολυσημία της έννοιας της μεταβολής ανάλογα με το επικοινωνιακό πλαίσιο και την επιστήμη.

- Να καλλιεργήσουν δεξιότητες συνεργασίας.
- Να αναπτύξουν τη δημιουργικότητά τους.
- Να κρίνουν, να συγκρίνουν, να αξιολογήσουν, να συνθέσουν.

Η πρόταση αποτελεί επέκταση του μαθήματος στην τάξη, μέσα στα πλαίσια των διδακτικών ωρών που ορίζονται για διαθεματικές δραστηριότητες. Δίνεται, έτσι, η δυνατότητα στους μαθητές να διεκπεραιώσουν μian ομαδική ερευνητική εργασία, βάσει της οποίας θα οργανωθεί ένα διαθεματικό project. Στην προσπάθεια αυτή προτείνονται εργασίες, οι οποίες προεκτείνουν την αναγνωστική εμπειρία των μαθητών/μαθητριών σε δημιουργική γραφή, κινητοποιούν το ενδιαφέρον τους και αξιοποιούν τις δεξιότητές τους στη Μουσική και την Τέχνη. Επιδιώκεται με κάθε τρόπο η αποτελεσματική δραστηριοποίησή τους, σύμφωνα με το μαθησιακό προφίλ του κάθε μαθητή. Οι δραστηριότητες οργανώνονται με βάση τη Συνεργατική Μάθηση. Οι μαθητές/τριες γίνονται μικροερευνητές και δημιουργοί, μικροί συγγραφείς και καλλιτέχνες.

Στην τάξη σχολιάζονται με την παραγωγή προφορικού λόγου οι **Έννοιες που εμπλέκονται** στα διαθεματικά σχέδια εργασίας **όπως:**

χώρος/χρόνος

άτομο-σύνολο,

μεταβολή/εξέλιξη

πολιτισμός/αντιλήψεις

Θα πρέπει να αναφέρουμε ότι η διδακτική αυτή πρόταση υλοποιήθηκε στο Γυμνάσιο Κοκκινοτριμιθιάς. Η Διεύθυνση του σχολείου, οι φιλόλογοι, η μουσικός και ιδιαίτερα τα παιδιά αγκάλιασαν με ενθουσιασμό την όλη προσπάθεια. Ό, τι θα παρουσιάσουμε στο τέλος της εισήγησης αυτής είναι καρπός σκληρής εργασίας σε σύντομο χρονικό διάστημα.

Η συγκεκριμένη Ενότητα στην ύλη της Β΄ Γυμνασίου έχει τον τίτλο «Η μεταμόρφωση του Λευκίππου». Το αρχαίο κείμενο της ενότητας είναι παρμένο από το έργο του Αντωνίνου

Λιβεράλι *Μεταμορφώσεων Συναγωγή*, έργο στο οποίο καταγράφεται σε πεζό λόγο μια σειρά μεταμορφώσεων ανθρώπων σε ζώα ή αντικείμενα. Το κείμενο εξιστορεί το μύθο του Λευκίππου, που γεννήθηκε κορίτσι και χρειάστηκε θεϊκή παρέμβαση, για να μεταμορφωθεί σε αγόρι και να μην θανατωθεί από τον πατέρα του. Θεωρήσαμε ότι η επεξεργασία του κειμένου είχε προηγηθεί, όπως καθορίζεται από το Αναλυτικό Πρόγραμμα.

Οι μαθητές έχουν να ασχοληθούν με τέσσερις Δραστηριότητες:

Η πρώτη αφορά στη συνανάγνωση του μύθου της Ενότητας με το μύθο της Δάφνης ή και άλλους αρχαίους μύθους, τους οποίους τα παιδιά αναζητούν από διάφορα βιβλία που τους δίνονται στην τάξη ή διερευνούν από το διαδίκτυο. Η δραστηριότητα αυτή στοχεύει στο να ασκήσει τους μαθητές στην ανεύρεση των κοινών θεματικών αξόνων ανάμεσα στους μύθους. Αναδεικνύεται έτσι το κοινό θεματικό μοτίβο της μεταβολής/μεταμόρφωσης μετά από θεϊκή παρέμβαση ή ακόμα συνειδητοποιείται η αδυναμία του ανθρώπου να καθορίσει τη ζωή του και να ξεφύγει από τον κίνδυνο που τον απειλεί.

Στο τέλος της Δραστηριότητας καλούμε τα παιδιά να προσπαθήσουν να δώσουν ένα διαφορετικό τέλος στο κείμενο με θέμα τη *Μεταμόρφωση του Λευκίππου* ή στους άλλους μύθους που μελέτησαν, παρουσιάζοντας με ένα δικό τους τρόπο τη σκηνή της μεταβολής/μεταμόρφωσης του ήρωα. Χωρισμένοι σε ομάδες δημιουργούν τη δική τους εκδοχή σε πεζό ή ποιητικό λόγο.

Στη συνέχεια, σε μια δεύτερη Δραστηριότητα, αφού παρουσιαστούν στους μαθητές τα βιβλία της Αρχαίας Κυπριακής Γραμματείας του Ιδρύματος Λεβέντη και αφού συνειδητοποιήσουν τον πλούτο που περικλείουν αυτά, καλούμε τα παιδιά να γνωρίσουν δύο κείμενα από τον Ερμησιάνακτα τον Κύπριο. Στο πρώτο απόσπασμα καταγράφεται η εκδοχή για το μύθο δύο αδελφών, του Ελικώνος και

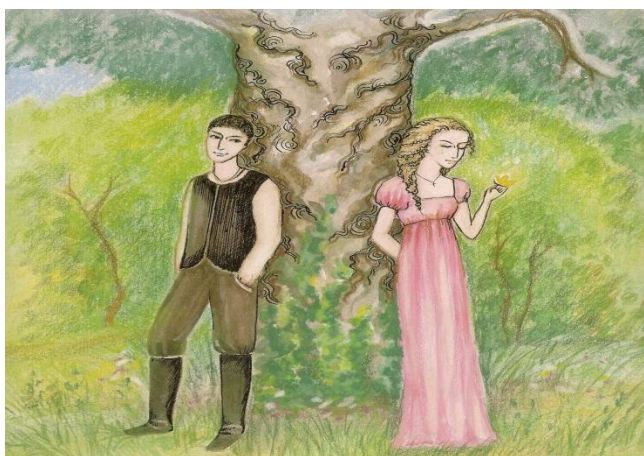

του Κιθαιρώνος, που έδωσαν τα ονόματά τους στα αντίστοιχα όρη της Θήβας, μετά από τη μεταμόρφωσή τους σε όρη. Το δεύτερο κείμενο αναφέρεται στη μεταμόρφωση του Διόνυσου σε τίγρη, για να κατακτήσει τη νύμφη Αλφεισίβοια.

Καλούνται οι μαθητές να διακρίνουν τη διαφορά που υπάρχει ανάμεσα στο μύθο για τα δύο αδέλφια και στους υπόλοιπους μύθους που έχουν μελετήσει. Σημειώνουν ότι κατά την εκδοχή του Κύπριου συγγραφέα ο μύθος δεν σχετίζεται με έρωτες και απάτες θεών, έχει περισσότερο ηθικοδιδακτικό χαρακτήρα, που ταιριάζει στην ταραγμένη Ελληνιστική εποχή (Βοσκός 2002). Τονίζεται ότι ο φιλόστοργος προς τους γονείς Ελικών κατακρημνίζεται από τον σκληρό και πλεονέκτη Κιθαιρώνα, ο οποίος γκρεμίζεται και αυτός μαζί του. «Κατά δε Θεών πρόνοιαν» γίνεται η μεταμόρφωσή τους σε όρη, του κακού αδελφού σε σπήλαιο των Ερινύων, του καλού Ελικώνα σε ενδιαίτημα Μουσών.

Η μαθητές συνεχίζουν τη συνανάγνωση κειμένων και με το σχεδιασμό ιεραρχημένων δραστηριοτήτων, από τις πιο απλές στις πιο σύνθετες, αποκτούν σταδιακά τη δεξιότητα να συνειδητοποιούν την εξέλιξη του θεματικού μοτίβου της μεταβολής/ μεταμόρφωσης, εντάσσοντάς το στο χώρο και στο χρόνο, στις αντιλήψεις της κάθε εποχής. Συζητούν και δημιουργούν το δικό τους λόγο ή επενδύουν το λόγο τους με μελωδία και κίνηση.

Στα πλαίσια της τρίτης Δραστηριότητας οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες και μελετούν την πλούσια δημοτική παράδοση της Κύπρου. Γνωρίζουν την *Τριανταφυλλένη*, τον *Κωνσταντά*, τη *Ρήγαινα* με τα *Εκατό της Κάστρα* στον *Πενταδάκτυλο*, και άλλα δημώδη άσματα. Μεταφέρονται, όπως ομολόγησαν, σε έναν κόσμο πιο αγνό από το σημερινό, σε έναν κόσμο στον οποίο συναντούν πολλά στοιχεία

του παραμυθιού. Καταλήγουν, όμως, στο συμπέρασμα ότι δεν υπάρχει σε αυτά το μοτίβο της μεταβολής, έτσι όπως το συνάντησαν στους μύθους που μελέτησαν. Καλούμε τους μαθητές να επιλέξουν ένα από τα κείμενα αυτά και να εντάξουν σ' αυτό το μοτίβο της μεταμόρφωσης/μεταβολής. Οι ομάδες δραστηριοποιούνται και συγγράφουν το δικό τους

παραμύθι, το δικό τους τραγούδι. Στη συνέχεια, δίνονται κυπριακά παραμύθια (Κώστας Χαραλαμπίδης 2002), εμπνευσμένα από την κυπριακή παράδοση, τα οποία διαβάζονται στην τάξη μαζί με τις δημιουργίες των παιδιών.

Τέλος, μέσα από ένα κλέφτικο δημοτικό τραγούδι που αναφέρεται στο θάνατο του Οδυσσέα Ανδρούτσου, βλέπουν ένα διαφοροποιημένο μοτίβο της μεταβολής/ μεταμόρφωσης. Μοιρολογά η μάνα του ήρωα που «μεταμορφώνεται» σε πουλί, αποκτώντας ταυτόχρονα (ώστε να φανεί το μέγεθος του πόνου της) τα γνωρίσματα τεσσάρων πουλιών: του τρυγониού που κλαίει, της πάπιας που μαδάει τα φτερά της, της περδικούλας που θλίβεται, του κορακιού με τα μαύρα φτερά/φιγούρα. Σχολιάζουν τα παιδιά το πέρασμα αυτό από τα πουλιά στη μάνα – πουλί – μοιρολογίστρα και ανακαλούν στη μνήμη τους το μύθο της Αηδόνας.

Με αφορμή την ενότητα αυτή, είναι δυνατόν να εκπονηθεί σχέδιο εργασίας ως μετακειμενική δραστηριότητα με το εξής θέμα.

- **Το μοτίβο της μεταμόρφωσης στην τέχνη, την ποίηση και το τραγούδι σε μια μαθητική παράσταση.**

Στόχος σε ένα επόμενο στάδιο να διερευνηθεί η έννοια της λέξης μεταβολή/μεταμόρφωση εξέλιξη με μια διεπιστημονική δραστηριότητα. Είναι μια λέξη με σημασιολογικό εύρος που χρησιμοποιείται συχνά είτε στον καθημερινό λόγο με διάφορες χρήσεις είτε ως επιστημονικός όρος με διαφορετικό κάθε φορά περιεχόμενο στα επιμέρους γνωστικά αντικείμενα. Εκτός τούτου, χρησιμοποιείται ευρέως ως πρώτο συνθετικό λέξεων στις διάφορες σύγχρονες γλώσσες.

Έχετε τώρα την ευκαιρία να παρακολουθήσετε τη μαθητική παράσταση και να διαπιστώσετε ιδίοις όμμασι πώς τα αρχαία κείμενα όσο και το δημοτικό τραγούδι και τα παραμύθια μίλησαν στις ψυχές των παιδιών και τα ενέπνευσαν να δημιουργήσουν καινοτόμα και μοναδικά.